

KS. RAFAŁ KAMIŃSKI CSMA
Wydział Prawa Kanonicznego
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
ORCID: 0000-0002-7822-3402

STOSOWANIE PROCEDURY ROZWIĄZYWANIA MAŁŻEŃSTW NA KORZYŚĆ WIARY W KONGREGACJI NAUKI WIARY W LATACH 2001-2006

Treść: Wstęp. – 1. Założenia i zakres stosowania obowiązujących norm *Potestas Ecclesiae*. – 2. Procedura. – 2.1. *Processus instructionem Episcopus*. – 2.2. *Examen apud Congregationem pro Doctrina Fidei*. – 3. Statystyki stosowania norm w pierwszych latach po promulgacji. – Zakończenie.

Wstęp

Jedną z form rozwiązania ważnie zawartego małżeństwa, które przewiduje prawo kanoniczne, jest rozwiązanie węzła „na korzyść wiary” (*in favorem fidei*), realizujące przypadek przewidziany przez św. Pawła w 1Kor 7, 7-12. Małżeństwo dwóch osób nieochrzczonych zostaje rozwiązane na mocy „przywileju pawłowego” dla dobra wiary strony, która przyjęła chrzest, przez sam fakt zawarcia nowego małżeństwa przez stronę ochrzczoną, jeśli strona nieochrzczona odeszła (por. kan. 1143-1147 KPK). Kościół bowiem rozumie „przywilej pawłowy” (*privilegium paulinum*), jako przyznanie w takim przypadku wolności osobie wierzącej do zawarcia nowego małżeństwa.

Istnieją także inne przypadki, które zostały uregulowane w kan. 1148 i kan. 1149 KPK, do których stosuje się przywilej wiary. Pierwszy z przywołanych przypadków dotyczy małżeństw poligamicznych i poliandrycznych, w których po nawróceniu możliwe jest zawarcie

małżeństwa z jednym spośród dotychczasowych współmałżonków, drugi kanon reguluje natomiast sytuacje, w których nieochrzczony, po przyjęciu chrztu w Kościele katolickim, nie może ze współmałżonkiem nieochrzczonym nawiązać współzamieszkania z racji uwięzienia lub prześladowania. Wtedy to wolno mu zawrzeć nowe małżeństwo, chociażby druga strona przyjęła chrzest (por. kan. 1149). Do ostatniego z przypadków stosowany jest tzw. „przywilej piotrowy” (*privilegium petrinum*). Termin ten choć obecny w doktrynie, nie występuje w oficjalnych dokumentach Kościoła.

Jak zaznacza, we „Wstępie”, do norm proceduralnych z 2001 r., które są przedmiotem niniejszego opracowania, ówczesny Prefekt Kongregacji nauki Wiary kard. J. Ratzinger: „(...) małżeństwa, do których aplikuje się przywilej Pawłowy, i te o których mówi się w kan. 1148-1149 i kan. 859-860 KKKW, są rozwiązywane z mocy samego prawa, po spełnieniu warunków przewidzianych w obowiązujących przepisach, bez konieczności jakiegokolwiek odniesienia się do władzy wyższej. Natomiast w tym, co dotyczy innych małżeństw zawartych przez strony, z których przynajmniej jedna nie jest ochrzczona, jeśli one miałyby być rozwiązane, muszą być poddane w każdym partykularnym przypadku Biskupowi Rzymskiemu, który po dokładnym, wstępnym badaniu dokonany przez Kongregację Nauki Wiary, osądza według swojej pasterskiej roztropności, czy węzeł małżeński ma być rozwiązany czy też nie”¹.

Wspomniana Dykasteria Kurii Rzymskiej dla procedowania w poszczególnych przypadkach wydawała normy proceduralne, które ulegały na przestrzeni lat modyfikacjom, uwzględniającym zmieniające się okoliczności życia.

Pierwsza z instrukcji pojawiła się piętnaście lat po promulgacji kodeksu z 1917 roku, w którym zostały określone warunki stosowania „przywileju pawłowego”. W kan. 1120 §1 CIC unormowano, że punktem wyjścia jest małżeństwo zawarte przez nieochrzczonych, po

---

¹ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae Potestas Ecclesiae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei*, 30 IV 2001, w: A. Gutiérrez (red.), *Leges Ecclesiae post CIC 1917 editae*, t. 10, Roma 2010, kol. 16430.

którym następuje nawrócenie i chrzest jednej ze stron oraz interpelacja strony niewierzącej o jej pragnienie nawrócenia, bądź mieszkania z osobą ochrzczoneą „bez obrazy Stwórcy”².

W kwestii przypadków szczególnych rozwiązywania małżeństw, Kodeks pio-benedyktyński podtrzymał dyspozycje konstytucji papieskich z XVI w.³, tym samym stosując dotychczasową praktykę Kościoła. Jedynym *novum* była zmiana zakresu obowiązywania norm, z partykularnego na powszechny⁴.

Wraz ze zniesieniem przez Kodeks z 1917 r. przeszkody różności religii w odniesieniu do akatolików ochrzczonych, których małżeństwa z nieochrzczonymi były ważne bez konieczności udzielenia dyspensy, wzrosła liczba małżeństw, które podlegały potencjalnemu rozwiązywaniu węzła *in favorem fidei*. Po kilkunastu latach przypadki te stawały się już tak liczne, że koniecznym okazało się wydanie, nowej instrukcji.

Dokonano tego 1 maja 1934 r., publikując „Normae pro conficiendo processu in casibus solutionis vinculi matrimonialis in favorem fidei per supremum Summi Pontificis auctoritatem”⁵.

Kolejnym dokumentem była opublikowana 6 grudnia 1973 r. „Instructio pro solutione matrimonii in favorem fidei, et Normae procedurales pro conficiendo processu dissolutionis vinculi matrimonialis in favorem fidei per supremum Summi Pontificis auctoritatem”⁶.

² Por. F. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 2, Opole 1958, s. 318.

³ Mowa tu o następujących dokumentach: PAWEŁ III, *Altitudo* z 1 czerwca 1537 r.; PIUS V, *Romani Pontifices* z 2 sierpnia 1571 r.; GRZEGORZ XIII, *Populis* z 25 stycznia 1585 r.

⁴ B. NOWAKOWSKI, *Rozwiązanie małżeństwa „in favorem fidei”. Źródła, ewolucja, aktualne normy*, Poznań 2013, s. 100.

⁵ SACRA CONGRAGATIO SANCTI OFFICI, *Normae pro conficiendo processu in casibus solutionis vinculi matrimonialis in favorem fidei per supremum Summi Pontificis auctoritatem*, 1 V 1934, w: X. Ochoa (red.), *Leges Ecclesiae post CIC 1917 editae*, t. 2, Roma 1934, kol. 3354 – 3355. Por. G. DZIERŻON, *Privilegium fidei w kanonicznym prawie małżeńskim*, *Ius Matrimoniale* 10 (2005), s. 97.

⁶ CONGRAGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Instructio pro solutione matrimonii in favorem fidei, et Normae procedurales pro conficiendo processu dissolutionis*

Ostatni dokument o charakterze proceduralnym, który zostanie poddany szczegółowej analizie, został wydany 30 kwietnia 2001 r. przez Kongregację Nauki Wiary jako „Normae *Potestas Ecclesiae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei*”⁷.

W opracowaniu uwzględnione zostaną zarówno aspekty materialne, jak i proceduralne wspomnianego dokumentu oraz jego aplikacja w pierwszych latach po promulgacji.

1. Założenia i zakres stosowania obowiązujących norm *Potestas Ecclesiae*⁸

Obowiązująca od 1973 roku wspomniana wyżej instrukcja o rozwiązaniu małżeństwa na korzyść wiary wraz z normami proceduralnymi stała się z biegiem lat niewystarczającą regulacją, odnoszącą się do przypadków, w których można zastosować „korzyść wiary”. To naturalny proces, w którym z upływem czasu i pojawiającymi się nowymi okolicznościami życia wspólnoty, prawo stanowione wymaga rewizji.

Impulsem dla nowelizacji w omawianym obszarze stała się promulgacja kolejno łacińskiego (1983) i wschodniego (1990) kodeksu prawa kanonicznego. Wprawdzie w czasie rewizji prawodawstwa łacińskiego, został przygotowany schemat kanonów zawierających zarówno normy materialne, jak i proceduralne, odnoszące się do rozwiązywania małżeństw ze względu na przywilej wiary, jednak ostatecznie uznano, że złożona materia nie powinna być włączona

---

vinculi matrimonialis in favorem fidei per supremum Summi Pontificis auctoritatem, 6 XII 1973, w: X. Ochoa (red.), *Leges Ecclesiae post CIC 1917 editae*, t. 5, Roma 1980, kol. 6702–6705. Por. G. DZIERŻON, *Privilegium fidei w kanonicznym prawie małżeńskim*, dz. cyt., s. 108.

⁷ Oficjalny tekst ukazał się w języku łacińskim, ale w roku 2003, z powodu licznych próśb poszczególnych diecezji, Kongregacja przygotowała dokument także w wersji angielskiej. Por. J. J. KENNEDY, *Prassi ed orientamenti della Congregazione per la Dottrina Fede*, w: Associazione Canonistica Italiana (red.), *Lo scioglimento del matrimonio canonico*, Città del Vaticano 2013, s. 99.

⁸ Dalej: *Normy*.

do korpusu kodeksu, lecz odsyłać do prawodawstwa partykularnego, zatwierdzonego władzą Biskupa Rzymu i ogłoszonego przez Kongregację Nauki Wiary, o czym wspomniano we „Wstępie” do omawianych norm⁹.

Sugestia ta została wcielona w życie w roku 2001, kiedy to na audiencji 16 lutego tego roku Jan Paweł II zatwierdził nowe normy i polecił je wiernie zachowywać. Dokument został ogłoszony przez Kongregację Nauki Wiary 18 kwietnia 2001 roku. Przy ich promulgacji, podobnie jak przy poprzednich normach dotyczących rozwiązywania małżeństw *in favorem fidei*, nie została zachowana zwyczajowa forma publikacji w *Acta Apostolicae Sedis*. Dokument został przesłany biskupom diecezjalnym i eparchialnym, w celu stosowania ich w podległych im jednostkach jurysdykcyjnych. Poszukując uzasadnienia dla takiej formy, która zachowała skuteczność prawną z racji na papieską aprobatę, promulgację i przesłanie do wykonania, należy zgodzić się z P. Monetą, który brak publikacji w oficjalnym organie Stolicy Apostolskiej powszechnie dostępnym, tłumaczy obawą przed niewłaściwą interpretacją *Norm*, szczególnie ze strony mediów, jako przepisów sprzyjających tendencjom rozwodowym w Kościele¹⁰.

Dyskusyjna pozostaje kwalifikacja dokumentu. Odmienne bowiem niż w poprzednich regulacjach, tytuł nie zawiera słowa „Instrukcja”, które mogłoby wskazywać na jego walor prawny.

P. Amenta uważa jednak, że właśnie tak należy traktować *Normy*, co powoduje, że ich charakter wiążący uznaje się tylko wówczas, gdy zawierają normy prawa Bożego lub gdy wyraźnie odnoszą się do norm kodeksowych. Ponieważ aprobata papieska, nie została udzielona w formie specjalnej, która zmieniałaby naturę dokumentu, normy pozytywne w niej zawarte mają charakter sugestywny, nie zaś absolutnie wiążący¹¹.

⁹ *Normy*, kol. 16430.

¹⁰ Por. P. MONETA, *Le nuove norme per lo scioglimento del matrimonio in favore della fede*, *Il Diritto Ecclesiastico* 113 (2002), s. 1332-1333.

¹¹ Por. P. AMENTA, *Le procedure amministrative in materia di matrimonio canonico: storia, legislazione e prassi*, *Studi Giuridici LXXIX*, Città del Vaticano 2008, s. 86.

Innego zdania jest polski kanonista J. Kowal, który uważa, że odejście prawodawcy od nazewnictwa i formy aktu administracyjnego, jakim jest instrukcja, było świadomym zabiegiem. Z analizy treściowej dokumentu, nie można bowiem wyodrębnić cech charakterystycznych dla tego typu dokumentu, o którym w kan. 34 KPK postanowiono, że ma on służyć wyjaśnianiu przepisów ustaw oraz rozwijać i określać racje, które należy uwzględnić przy ich zachowaniu¹².

Stanowisko to wydaje się wzmacniać *Nota*, jaka rok po promulgacji *Norm*, została wydana przez Kongregację Nauki Wiary, w której określono je jako ułatwienie i pomoc przy przygotowaniu spraw *in favorem fidei*, w ich fazie diecezjalnej¹³.

Normy z 2001 roku, inaczej niż poprzednie, zostały poprzedzone dość obszernym „Wstępem” Prefekta Kongregacji Nauki Wiary, w którym zawiera on główne założenia doktrynalne odnoszące się do rozwiązania małżeństwa na korzyść wiary oraz prezentuje historyczny rozwój praktyki stosowania procedury *in favorem fidei*¹⁴.

Struktura dokumentu jest podobna do tej, która cechowała instrukcję z 1973 roku, a więc: „Część I”, która zawiera art. 1-10, w których przedstawiono pryncypia prawa materialnego oraz „Część II” – art. 11-25, które przedstawiają zagadnienia proceduralne na etapie diecezjalnego przygotowania przypadku do przedstawienia Kongregacji Nauki Wiary. B. Nowakowski uważa jednak, że podział 25 artykułów na dwa bloki, ma jednak bardziej charakter podziału treściowego, nie zaś strukturalnego¹⁵.

---

¹² Por. J. KOWAL, *Le norme per lo scioglimento del matrimonio in favorem fidei. Parte procedurale*, Periodica 93 (2004), s. 286.

¹³ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Note riguardanti gli aspetti documentali e procedurali delle cause in favore della fede*; KONGREGACJA NAUKI WIARY, *Nota dotycząca aspektów dokumentalnych i proceduralnych spraw na korzyść wiary*, w: B. Nowakowski, *Rozwiązanie małżeństwa „in favorem fidei”*, dz. cyt., Appendix II, s. 272-281. Por. *L'Attività della Santa Sede nel 2002*, Città del Vaticano 2003, s. 691 (dalej: *Nota*).

¹⁴ Por. J. KOWAL, W. M. WOESTMAN (red.), *Matrimonios. Casos especiales y procedimientos*, Ottawa 2013, s. 78.

¹⁵ Por. B. NOWAKOWSKI, *Rozwiązanie małżeństwa „in favorem fidei”*, dz. cyt., s. 162.

P. Moneta zauważa, że pierwsza część aktualnych *Norm*, jest w stosunku do ich poprzedniczki z 1973 roku, bardziej prosta, nie tylko gdy chodzi o formę, ale przede wszystkim, co ważniejsze ze względu na zawarte w niej sformułowania, które rezygnują z surowych i skrupulatnych określeń, dotyczących aktu łaski, całkowicie pozostawionego dyskrejonalnej władzy papieskiej, właściwej dla tego typu aktu¹⁶.

Mimo sugerowanej prostoty, trudno materialną część norm nazwać przejrzystą i systematyczną. Po lekturze pierwszych dziesięciu artykułów, nie można bowiem jednoznacznie wskazać, jakich małżeństw dotyczą normy i które z nich mogą na ich podstawie prosić o rozwiązanie węzła *in favorem fidei*. Z całą pewnością łatwiej wskazać, które z małżeństw nie mogą skorzystać z papieskiej łaski. Z art. 6 jasno bowiem wynika, że: „Proces nie może być prowadzony o rozwiązanie węzła małżeńskiego, który został zawarty, albo uznany po otrzymaniu rozwiązania na korzyść wiary wcześniejszego małżeństwa, ani nie może być przedłożony do rozstrzygnięcia przez Kongregację Nauki Wiary”¹⁷.

Zakaz powtórnego udzielenia łaski rozwiązania małżeństwa na korzyść wiary jest jak najbardziej uzasadniony i przez komentatorów postrzegany jako ochrona Kościoła przed tendencjami rozwodowymi we własnej wspólnocie¹⁸.

---

¹⁶ Por. P. MONETA, *Le nuove norme per lo scioglimento del matrimonio in favore della fede*, dz. cyt. s. 1333.

¹⁷ *Normy*, art. 6: „Processus instrui nequit pro solutione vinculi matrimonii quod contractum vel convalidatum sit post obtentam solutionem prioris matrimonii in favorem fidei, nec examini apud Congregationem pro Doctrina Fidei proponi”.

¹⁸ Por. A. SILVESTRELLI, *Scioglimento di matrimonio in favorem fidei*, w: AA. Vv., *I procedimenti speciali nel diritto canonico*, Studi Giuridici XXVII, Città del Vaticano 1992, s. 188; E. L. BOLCHI, *Lo scioglimento del matrimonio non sacramentale in favorem fidei. Una presentazione sintetica delle norme procedurali vigenti*, Quaderni di Diritto Ecclesiale 20 (2007) s. 307; TENZE, *Attenzioni giuridico-pastorali relative all'avvio della procedura per lo scioglimento del matrimonio in favorem fidei da parte del Romano Pontefice*, Quaderni di Diritto Ecclesiale 22 (2009) s. 13.

Zastrzeżenie to, rzecz jasna, dotyczy zarówno proszącego, jak i „strony pozwanej”, gdyż postanowienia zawarte w reskrypcie są skuteczne wobec obu stron małżeństwa¹⁹.

Które zatem małżeństwa mogą skorzystać z procedury opisanej w *Normach* z 2001 roku? Odpowiadając na to pytanie należy wziąć pod uwagę kilka kryteriów, które wynikają ze szczegółowej analizy zawartych w nich przepisów, a mianowicie: sytuację strony nieochrzczonej, która może lub nie przyjąć chrzest; walor przyszłego małżeństwa, które może lub nie być związkiem sakramentalnym; wreszcie sytuację proszącego o łaskę i osoby, z którą zawarł on małżeństwo, o rozwiązanie którego chodzi. Można tu wyróżnić związki następujących osób: katolik – nieochrzczony, akatolik – nieochrzczony, ochrzczony – nieochrzczony, nieochrzczony – nieochrzczony (małżeństwo naturalne) i katolik-akatolik²⁰.

O papieską łaskę rozwiązania małżeństwa może zatem prosić zarówno strona ochrzczona, jak i nieochrzczona małżeństwa, które zostało ważnie zawarte jako związek niesakramentalny²¹. Małżeństwo nie może być jednak dopełnione po chrzcie obojga. Zasada ta stoi na straży bezwzględnej nierozzerwalności *matrimonio rato e non consumato*, pochodzącej z prawa Bożego²².

Przed skierowaniem przypadku do Kongregacji Nauki Wiary, która następnie przygotowuje go do decyzji Biskupa Rzymu, na stopniu diecezjalnym postępowania, należy zweryfikować czy istnieją warunki *sine qua non*, które uprawniają do skierowania prośby o łaskę rozwiązania małżeństwa na korzyść wiary. Wśród koniecznych warunków należy wyróżnić: istnienie ważnego małżeństwa, dwóch

---

¹⁹ Por. L. SABBARESE, *Sciogliere il matrimonio in favore della fede. Quaestiones quaedam*, w: J. Kowal, J. Llobel (red.), *Iustitia et iudicium*. Studi di diritto matrimoniale e processuale canonico in onore di Antoni Stankiewicz, Studi Giuridici LXXXIX, t. 2, Città del Vaticano 2010, s. 1137.

²⁰ Por. B. NOWAKOWSKI, *Rozwiązanie małżeństwa „in favorem fidei”*, dz. cyt., s. 167-170.

²¹ Por. J. J. KENNEDY, *Prassi ed orientamenti della Congregazione per la Dottrina Fede*, dz. cyt., s. 100.

²² Por. B. NOWAKOWSKI, *Rozwiązanie małżeństwa „in favorem fidei”*, dz. cyt., s. 163.

osób, z których przynajmniej jedna nie została ochrzczona; brak możliwości jakiegokolwiek wznowienia i kontynuowania wspólnoty małżeńskiej; brak okoliczności, które wskazywałyby na to, że do rozpadu wspólnego pożycia przyczyniła się strona prosząca lub też osoba, z którą chce ona zawrzeć nowe małżeństwo; fakt przyjęcia sakramentu chrztu w Kościele katolickim przynajmniej przez jednego z dwóch kontrahentów, jeszcze przed wstąpieniem we wspólny związek. Możliwe jest także, że proszącym jest ten, kto przyjął ważny chrzest w innej wspólnotce²³.

Normy przewidują ponadto, że proszącym może być także katechumen, jednak w takim przypadku, należy odłożyć zawarcie nowego małżeństwa na czas po przyjęciu chrztu. Jeśli „z racji poważnych przyczyn nie byłoby to możliwe, należy osiągnąć moralną pewność co do niezwłocznego przyjęcia chrztu” (art. 8).

W przypadku gdy prośba dotyczy zawarcia małżeństwa mieszanego lub mającego zostać zawartym za dyspensą *disparitatis cultus*, koniecznym jest by zostały podpisane wymagane prawem rękojmie (*cautiones*). Bez podpisania takich deklaracji przez obie strony, łaska rozwiązania poprzedniego małżeństwa nie zostanie udzielona (por. art. 5 §2). Zostało to potwierdzone przez Kongregację Nauki Wiary i każdorazowo zostaje zawarte w reskryptach kierowanych w odnośnych przypadkach²⁴.

Jeśli natomiast rozwiązanie ma dotyczyć małżeństwa zawartego za dyspensą od przeszkody różności religii, prośba może zostać przedstawiona papieżowi, o ile strona katolicka zamierza zawrzeć nowe małżeństwo z osobą ochrzczoneą (por. art. 7 §1).

Powyższe wymogi są podyktowane celem udzielanej łaski, którym jest owa „korzyść wiary”, mająca być odnaleziona w nowym związku. Jak zauważa B. Nowakowski, w praktyce oznacza to, że „(...) jeśli pierwsze małżeństwo zostało zawarte za dyspensą od przeszkody różności religii, drugie musi być sakramentalne. Jeśli natomiast pierwsze

---

²³ Por. J. J. KENNEDY, *Prassi ed orientamenti della Congregazione per la Dottrina Fede*, dz. cyt., s. 100.

²⁴ TAMŻE.

zostało zawarte pomiędzy nieochrzczonymi bądź pomiędzy osobą nieochrzczoneą i akatolikiem, a strona nieochrzczonea nie nawraca się, kolejne musi być zawsze zawarte z katolikiem”²⁵.

Na koniec warto wspomnieć o okolicznościach, które wyłączają możliwość kierowania prośby do Kongregacji ze strony biskupa lub nakazują mu konsultację z Dykasterią. W pierwszym przypadku chodzi o uzasadnioną wątpliwość co do szczerości nawrócenia proszącego, bądź też osoby, z którą zamierza on zawrzeć nowe małżeństwo (por. art. 7 §3). Drugi przypadek realizuje się, gdy zachodzą trudności co do sposobu wypełniania zobowiązań, wynikających z poprzedniego małżeństwa lub istnieje niebezpieczeństwo zgorzenia, które może wywołać udzielenie łaski (por. art. 9).

Ostatnią okolicznością, o której należy wspomnieć w prośbie do Biskupa Rzymu, są „pozytywne wątpliwości z jakiegokolwiek tytułu co do ważności małżeństwa, którego dotyczy prośba o rozwiązanie” (art. 10), mogące pojawić się zarówno w postępowaniu przed biskupem, jak i w czasie badania przez Kongregację Nauki Wiary.

2. Procedura

Dwuetapowe postępowanie w celu uzyskania łaski rozwiązania małżeństwa na korzyść wiary jest procedurą administracyjną. Nie jest więc prowadzona na drodze sądowej, jak choćby proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Nie występują także strony – powód i pozwany, w znaczeniu procesowym, pomiędzy którymi następuje zawiązanie sporu²⁶.

O łaskę mogą prosić jedna lub obie strony. Istotną rolę pełni także osoba, z którą proszący o łaskę chce zawrzeć nowe małżeństwo. Nie jest ona jednak stroną postępowania. *Normy* określają ją jako swiostego rodzaju świadka, nazywając go *pars desponsa* (art. 21), podczas gdy *Nota* używa określenia *parte interessata* lub *terza parte* (art. 6).

---

²⁵ B. NOWAKOWSKI, *Rozwiązanie małżeństwa „in favorem fidei”*, dz. cyt., s. 242.

²⁶ Por. A. DZIĘGA, *Strony sporu w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa*, Lublin, 1992, s. 75.

Do rozstrzygnięcia sprawy nie powołuje się trybunału, lecz procedurę przeprowadza sam biskup lub wyznaczony przez niego instruktor. Akta sprawy nie podlegają publikacji. Procedura kończy się udzieleniem bądź nie, przez Biskupa Rzymu, przywileju jako aktu łaski, a nie aktu sprawiedliwości²⁷.

2.1. *Processus instructionem Episcopus*

Pierwsza faza procedury, którą można określić mianem instrukcyjnej lub dowodowej, dokonuje się na szczeblu diecezjalnym lub w przypadku katolickich kościołów wschodnich, na szczeblu eparchialnym. Zgodnie z art. 3 *Norm*, kompetentnym do przeprowadzenia procedury jest biskup diecezjalny i ci, którzy są z nim zrównani w prawie. W odniesieniu do Kościołów wschodnich uprawnienie to posiada biskup eparchialny.

Na generalny charakter tej dyspozycji, słusznie zwraca uwagę G. Dzierżon, zauważając, że prawodawca nie określa, który biskup diecezjalny posiada kompetencję do przeprowadzenia instrukcji. Zdaniem tego kanonisty jest to typowa luka prawna, dla wypełnienia której należy skorzystać z analogii prawa w rozumieniu kan. 17 i kan. 19 KPK. W tym konkretnym przypadku należałoby więc odwołać się do kan. 1673 KPK, w którym ujęto reguły dotyczące właściwości sądu, przy rozpoznawaniu spraw małżeńskich²⁸.

W praktyce instrukcję sprawy, w czasie której należy zgromadzić środki dowodowe, będzie przeprowadzał wyznaczony instruktor. Konieczna jest także obecność notariusza oraz czynny udział obrońcy węzła małżeńskiego (art. 11 *Norm*). *Normy* nie określają tak powołanych osób mianem kolegium, ale komisją, którą należy powołać na piśmie (por. art. 11 §2, art. 2 *Noty*).

²⁷ Por. B. NOWAKOWSKI, *Rozwiązanie małżeństwa „in favorem fidei”*, dz. cyt., s. 242.

²⁸ Por. G. DZIERŻON, *Privilegium fidei w kanonicznym prawie małżeńskim*, *Ius Matrimoniale* 10 (2016), s. 112. Na temat kompetencji biskupa bardziej szczegółowe przepisy zawarto także w art. 1 *Noty*.

Postępowanie dowodowe upodabnia się do tego, które jest prowadzone w procesie sądowym, zarówno jeśli chodzi o środki dowodowe, jak i sposób jego przeprowadzania.

Podstawowymi środkami dowodowymi są więc zeznania obojga małżonków, których rozwiązanie małżeństwa dotyczy oraz wiarygodnych świadków. Szczegółowe przepisy dotyczące ich przesłuchania zawierają art. 14-16 *Norm* oraz art. 6 *Noty*.

Szczególnym przedmiotem przesłuchań powinien być fakt nieprzyjęcia chrztu, przynajmniej przez jedną stronę związku. Na tę okoliczność zeznawać powinni nie tylko małżonkowie, ale i świadkowie. *Normy* wskazują także, że fakt ten, powinien być dokładnie zweryfikowany w księgach chrztu parafii, w których osoba ta mogłaby zostać ochrzczona (por. art. 16 §1-4). Dokumenty, to obok zeznań, kolejny środek dowodowy w postępowaniu.

W czasie instrukcji powinna zostać przesłuchana także osoba, która ma być przyszłym małżonkiem strony proszącej. Jej zeznania nie mają jednak dotyczyć stanu chrzcielnego stron w czasie ich małżeństwa, ale zobowiązań strony proszącej, w odniesieniu do małżonka i dzieci z małżeństwa, które ma być rozwiązane, przyczyn rozpadu związku oraz religijności proszącego oraz jej samej (art. 6 *Noty*).

Zwyczajnym sposobem przesłuchania jest forma słowna pod przysięgą. Jej ewentualna odmowa winna być odnotowana na piśmie i potwierdzona przez instruktora i notariusza (art. 14-15 *Norm*). Jednak oprócz formy zwyczajnej, dopuszczona została możliwość złożenia deklaracji pisemnych, a nawet składanych telefonicznie. Chociaż prawodawca zauważa niepewną wartość takich dowodów, dopuszcza je w przypadku wystąpienia „szczególnej okoliczności”, zastrzegając jednakże, że ich prawdziwość i autentyczność oraz pewność, co do sposobu zebrania, musi zostać potwierdzona przez notariusza lub „inną osobę prawnie kompetentną” (art. 7 *Noty*).

Wśród innych dokumentów, oprócz wspomnianych wyżej ewentualnych wypisów z ksiąg parafialnych, w czasie instrukcji należy zebrać, jeśli występują: świadectwa chrztu i wyznania wiary, zarówno osoby proszącej, jak i zainteresowanej nowym małżeństwem, a także małoletnich dzieci narodzonych podczas małżeństwa, które poddaje

się łasce; kopie protokołu badania przedmałżeńskiego; dokument dyspensy w przypadku małżeństwa zawartego po zwolnieniu z przeszkody *disparitatis cultus*; świadectwo zawarcia małżeństwa; kopię cywilnego wyroku rozwodowego bądź wyroku nieważności cywilnej małżeństwa, zarówno w odniesieniu do strony proszącej, jak i tej, z którą chce ona zawrzeć małżeństwo; ewentualne wyroki stwierdzające nieważność małżeństw kanonicznych (art. 5 *Noty*).

Jeśli nowe małżeństwo miałyby być zawarte między stroną katolicką i niekatolicką, w aktach powinny znaleźć się *rękojmie*, bez których nie zostanie udzielona łaska rozwiązywania małżeństwa (art. 5 *Norm*).

Wszystkie wymienione wyżej dowody mają być zbierane w celu dowiedzenia zasadności udzielenia łaski, o którą prosi zainteresowany. Chodzi zatem o brak chrztu przynajmniej jednej ze stron w momencie zawierania małżeństwa, zaś po jego przyjęciu przez obojga braku dopełnienia²⁹.

G. Dzierżon zwraca uwagę, że udowodnienie faktu konsumacji, po przyjęciu chrztu przez obie osoby, niesłoby ze sobą poważne następstwa prawne. W takiej sytuacji związek charakteryzowałby się absolutną nierozzerwalnością (por. kan. 1141 KPK), co w praktyce oznaczałoby konieczność zaniechania dalszego postępowania w sprawie rozwiązywania małżeństwa (por. art. 1 *Norm*).

Po zakończeniu instrukcji procesowej, instruktor powinien przesłać wszystkie akta, wraz ze swoim *votum*, które jest swego rodzaju procesową relacją, do obrońcy węzła małżeńskiego, aby ten załączył swoje uwagi, w których powinien zawrzeć wszystkie racje sprzeciwiające się rozwiązaniu węzła (art. 23 *Norm*).

Tak przygotowane akta należy przesłać do biskupa, który winien sporządzić swoje *votum*. Jeśli biskup sam nie sporządza *votum*, lecz zadanie jego przygotowania zleca instruktorowi, musi on tak przygotowany dokument podpisać, gdyż jest to jego osobista, wynikająca z władzy pasterskiej opinia dotycząca danego przypadku. Autor powinien przedstawić w niej racje, dla których uważa *casus* za godny rekomendacji, precyzyjnie opisać w jaki sposób zostały zweryfikowane

²⁹ Por. B. NOWAKOWSKI, *Rozwiązanie małżeństwa „in favorem fidei”*, dz. cyt., s. 243.

warunki, konieczne dla otrzymania łaski, odnieść się do wątpliwości co do ważności małżeństwa, jeśli takowe występują (por art. 10, 24 *Norm*), precyzyjnie opisać aktualne warunki zainteresowanych stron odnośnie do ewentualnego usiłowania zawarcia w jakiegokolwiek formie nowego małżeństwa oraz pewności lub prawdopodobieństwa, że osoba prosząca zamieszkuje już z osobą, z którą chce zawrzeć małżeństwo (art. 1, 4, 5, 24 *Norm*; art. 3 *Noty*).

Po skompletowaniu, akta należy przesłać do Kongregacji Nauki Wiary w trzech egzemplarzach. Powinny one zawierać wszystkie dokumenty. Całość akt powinna zawierać oryginalne, bądź autentyczne kopie, wszystkich dokumentów. Pozostałe dwie fotokopie akt, powinny zostać uwierzytelnione przez notariusza (art. 13 § 2 *Norm*, art. 9 *Noty*). Dokumenty powinny zostać zredagowane w jednym z powszechnie używanych języków w Kurii Rzymskiej, a te, które nie zostały tak przygotowane mają zostać poddane tłumaczeniu. Do niego dodać należy przysięgę o tym, że zostało dokonane w sposób wierny (por. art. 25 §2)³⁰.

Do ponumerowanych akt należy dołączyć również streszczenie i indeks. Pierwszy z dodatków jest sumarycznym zbiorem istotnych informacji na temat strony proszącej, drugiej strony oraz osoby, z którą proszący pragnie zawrzeć nowe małżeństwo. Indeks natomiast jest wykazem wszystkich dokumentów, które zostały zawarte w aktach. W art. 8 *Noty*, zamieszczono dla ułatwienia i uporządkowania porządek, według którego należy skompletować akta: 1) streszczenie; 2) prośba; 3) skład komisji; 4) zeznania strony powodowej i drugiej strony; 5) różne dokumenty i poszukiwania co do chrztu; 6) zeznania; 7) zeznania trzeciej strony i odnośne dokumenty; 8) pisma dotyczące praktyki religijnej stron; 9) relacja instruktora; 10) uwagi obrońcy

---

³⁰ IOANNES PAULUS II, *Constitutio Apostolica de Romana Curia Pastor Bonus*, 28 czerwca 1988, AAS 80 (1988), art. 16. Tekst polski: JAN PAWEŁ II, *Konstytucja apostolska o kurii rzymskiej Pastor Bonus*, 28 czerwca 1988, w: *Dzieła zebrane*, t. IV: *Konstytucje apostolskie, listy motu proprio i bulle, orędzia na światowe dni*, Kraków 2007, art. 16.

małżeńskiego; 11) *votum* biskupa; 12) dokument potwierdzający autentyczność akt; 13) indeks.

2.2. *Examen apud Congregationem pro Doctrina Fidei*

W drugim etapie, na stopniu Kurii Rzymskiej, rozpoznawaniem przypadku po otrzymaniu akt, zajmuje się *L'Ufficio Matrimoniale* Kongregacji Nauki Wiary. Urząd spraw małżeńskich tworzą trzy osoby. Dwie z nich to duchowni, jedna jest osobą świecką. Do rozpatrzenia każdej sprawy Urząd powołuje trzech komisarzy. W jej badaniu, czynny udział biorą również powoływani obrońcy węzła. Dane tych współpracowników zamieszczone są w corocznym schematyzmie *Annuario Pontificio*³¹.

Od 1 stycznia 2006 roku, przywrócono w watykańskim biurze spraw małżeńskich praktykę powiadamiania każdej diecezji o otrzymaniu akt sprawy. Potwierdzenie takie wysyłane jest faxem do odpowiedniej kurii diecezjalnej, albo też, co w dzisiejszych czasach będzie częstszą praktyką, drogą mailową. Potwierdzenie takie zawiera numer protokołu, jaki został nadany spraw, i pod którym będzie ona procedowana oraz informację dla biskupa o tym, że w przypadku pozytywnej decyzji papieskiej, zostanie przesłana mu kopia reskryptu drogą elektroniczną, a następnie oryginał dokumentu, oficjalną drogą pocztową. Wszelką korespondencję dotyczącą kazusu, należy kierować, powołując się na numer protokołu³².

Pierwszym krokiem procedury na stopniu rzymskim, jest zweryfikowanie, czy przesłane akta są kompletne. Jeśli zauważone zostają braki formalne, akta zostają zwrócone biskupowi, który je przysłał, w celu ich uzupełnienia (*supplementum instructorium*)³³.

Jeśli natomiast akta nie wymagają formalnych uzupełnień, zostają przesłane do obrońcy węzła, który po przestudiowaniu przypadku,

³¹ Por. J. J. KENNEDY, *Prassi ed orientamenti della Congregazione per la Dottrina Fede*, dz. cyt., s. 101.

³² Por. TAMŻE.

³³ L. SABBARESE, E. FRANK, *Scioglimento „in favorem fidei” del matrimonio non sacramentale. Norme e procedura*, Città del Vaticano 2016, s. 99.

winien załączyć swoje *Animadversiones*³⁴. Wszelkie uwagi przeciwne udzieleniu przywileju wiary obrońca sporządza na piśmie. Nie jest on ograniczony ich objętością. Nie sprecyzowano także terminu na wykonanie zadania. Decyduje o tym złożoność danego przypadku. Akta wraz z załączonymi *Animadversiones* należy zwrócić do Kongregacji. Dokument zawierający uwagi należy sporządzić w trzech kopiach. Jedna z nich zostaje w Biurze spraw małżeńskich w siedzibie Kongregacji, a pozostałe należy przekazać każdemu z trzech komisarzy, którzy będą studiować przypadek³⁵.

Po dogłębnej analizie akt, którą komisarze dokonują poza siedzibą Kongregacji, ciesząc się odpowiednią swobodą i czasem na wykonanie zadania, odbywa się w siedzibie Kongregacji sesja, w czasie której wszyscy zgromadzeni komisarze uczestniczą w dyskusji nad przypadkiem, do rozpatrzenia którego zostali powołani, wcześniej przesyłając swoje pisemne *votum*. W każdym turnusie, wyznaczany jest spośród komisarzy *ponens*, który prezentuje syntetycznie prośbę petenta i badany przypadek z uwzględnieniem zdań poszczególnych komisarzy. Po dokonaniu prezentacji, *ponens* proponuje jedno z czterech możliwych rozwiązań sprawy:

- a. *pro gratia* – propozycja, aby przypadek został przesłany do zatwierdzenia Przełożonym Kongregacji, a następnie przedstawiony Ojcu świętemu z rekomendacją udzielenia łaski rozwiązania małżeństwa na korzyść wiary. Obecny w czasie dyskusji urzędnik Biura spraw małżeńskich notuje decyzję;
- b. *dilata et complementur acta* – taka propozycja zostaje przedstawiona, wówczas, gdy jeden lub więcej komisarzy przedstawia wątpliwości, które jego zdaniem nie pozwalają skierować

---

³⁴ Także na tym etapie, uwagi obrońcy mogą ujawnić elementy, które uniemożliwiają udzielenie przywileju. Jeśli są to kwestie, które można wyjaśnić lub braki, które można uzupełnić, należy akta zwrócić do biskupa celem dokonania *supplementum instructorium*. POR. L. SABBARESE, E. FRANK, *Scioglimento „in favorem fidei” del matrimonio non sacramentale. Norme e procedura*, dz. cyt., s. 99.

³⁵ POR. J. J. KENNEDY, *Prassi ed orientamenti della Congregazione per la Dottrina Fede*, dz. cyt., s. 102. Każdy z powołanych komisarzy otrzymuje jednorazowo do rozpatrzenia od sześciu do dwunastu spraw.

przypadku na dalsze etapy procedowania. Na tym etapie odbywa się dyskusja, w której poszczególni komisarze odnoszą się do przedstawionych problematycznych kwestii, mając prawo przedstawić zdanie przeciwne. Urzędnik biura winien zanotować rodzaj kwestii spornych oraz przebieg dyskusji. W przypadku takiej decyzji, informuje się kompetentnego biskupa, przedstawiając mu konkretne trudności i prosząc, by w tej materii instrukcja została uzupełniona. Jednak, jeśli w czasie dyskusji zostanie wypracowane stanowisko, z którego wynika, że braki nie podlegają uzupełnieniu, petycję należy odrzucić³⁶.

- c. *procedatur ad ulteriora* – taka decyzja zostaje podjęta, jeśli ujawnią się trudności natury proceduralnej, bądź też doktrynalnej, które nie pozwalają przyjąć prośby skierowanej do Ojca świętego. W powyższym przypadku sprawa zostaje przekazana przez komisję na wyższy poziom decyzji, czyli do odpowiednich instytucji działających w Kongregacji. Kwestie związane z procedurą rozwiązuje *Kongres*³⁷, natomiast w sprawach doktrynalnych wypowiada się *Konsulta*³⁸. Ich opinia

---

³⁶ Por. L. SABBARESE, E. FRANK, *Scioglimento „in favorem fidei” del matrimonio non sacramentale. Norme e procedura*, dz. cyt., s. 100.

³⁷ Kongres tworzą Kardynał Prefekt, Sekretarz, Podsekretarz, Promotor sprawiedliwości, w kwestiach które przynależą do jego kompetencji, Szef Urzędu spraw małżeńskich, urzędnicy bezpośrednio prowadzący sprawę oraz ten który redaguje decyzję. Posiedzenia Kongresu odbywają się w rytmie cotygodniowym. Por. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Per promuovere e custodire la fede. Dal Sant’Uffizio alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/storia/documents/rc_con_cfaith_storia_20150319_promuovere-custodire-fede_it.html#PERSONALE [dostęp: 18.09.2019].

³⁸ W skład Konsulty wchodzi, w zależności od przypadku, wszyscy lub niektórzy konsultorzy Kongregacji, których zadaniem jest kolegialne zbadanie przedstawionych kwestii i wydanie umotywowanej opinii. Por. *Regolamento Generale della Curia Romana*, I VII 1999, art. 121 §1, w: P. V. Pinto (red.), *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana*, Città del Vaticano, 2003, s. 443. Wśród trudniejszych kwestii doktrynalnych, należy wyróżnić ważność przyjętego

zostaje sporządzona przez przynajmniej dwóch biegłych (*superperiti*) lub konsultorów Kongregacji.

- d. *negative* – propozycję taką *ponens* kieruje, gdy osiągnął moralną pewność, że przypadek nie powinien być przedstawiony Biskupowi Rzymu. Decyzję tę należy umotywować. W tym przypadku urzędnik biura notuje racje *ponensa*, w celu przedstawienia ich wraz z decyzją na posiedzeniu Biura spraw małżeńskich³⁹.

Jeśli została zaproponowana decyzja *pro gratia*, przypadek zostaje przygotowany do udzielenia łaski. Zostaje on sumarycznie opisany w formularzu (*foglio d'udienza*), tak by Biskup Rzymu mógł się z nim zapoznać, przed podjęciem ostatecznej decyzji⁴⁰.

---

chrztu. Dotyczy to przede wszystkim obrzędu w powstałych stosunkowo niedawno sektach, podczas gdy takich trudności z zasady nie ma, jeśli chodzi o Kościół prawosławny i większość wspólnot powstałych po schizmie zachodniej. W każdym przypadku należy odnieść się do dyrektorium ekumenicznego, badając przede wszystkim materię i formę udzielanego chrztu. Ważność chrztu jest bowiem zasadnicza dla zastosowania przywileju rozwiązania węzła naturalnego *in favorem fidei*. L. Sabbarese i E. Frank wymieniają wspólnoty, w których przyjęcie chrztu nie może być uznane przez Kościół katolicki za ważne, podając przy tym odnośne w tym zakresie dokumenty, zawierające decyzje Kongregacji Nauki Wiary. Są to następujące wspólnoty: „Wspólnota Chrześcijan” (*Christian Community; Die Christengemein-schaft*); „Kościół Nowego Jeruzalem” (*The New Church of Jerusalem*); „Kościół Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich” (*The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*) o popularnej nazwie *Mormoni*; Kościół liberalnokatolicki w Holandii (*Liberal Catholic Church*); Świadkowie Jehowy; Kościół Unitariański (*The Unitarian Church*). Por. L. SABBARESE, E. FRANK, *Scioglimento „in favorem fidei” del matrimonio non sacramentale. Norme e procedura*, dz. cyt., s. 101.

³⁹ Por. J.J. KENNEDY, *Prassi ed orientamenti della Congregazione per la Dottrina Fede*, dz. cyt., s. 102. Mimo negatywnej decyzji, która z zasady oznacza odrzucenie prośby o udzielenie przywileju, biskupowi, któremu komunikuje się to postanowienie, jeśli przemawiają za tym okoliczności, można zezwolić na dostarczenie nowych argumentów. Por. L. SABBARESE, E. FRANK, *Scioglimento „in favorem fidei” del matrimonio non sacramentale. Norme e procedura*, dz. cyt., s. 100.

⁴⁰ Por. J.J. KENNEDY, *Prassi ed orientamenti della Congregazione per la Dottrina Fede*, dz. cyt., s. 102.

W przypadku rekomendacji *dilata et complementur acta*, jeśli jest to zasadne, urzędnik przygotowuje list, który zostaje skierowany do biskupa zainteresowanej diecezji, która przesłała akta, aby odniósł się on do decyzji, uzupełniając akta sprawy i dostarczając ewentualnie nowe argumenty. Uzupełnienie akt, w celu przyspieszenia procedury można przesłać korzystając z faksu lub poczty elektronicznej, jednak zawsze pozostaje obowiązek dostarczenia do Kongregacji oryginałów tak przesłanych dokumentów. Jeśli po dostarczeniu nowych dokumentów, przypadek powinien być dalej procedowany, *dubium* zostaje przedstawione Kongresowi Kongregacji, który podejmuje ostateczną decyzję o przedstawieniu przypadku Ojcu Świętemu. To on podejmuje ostateczną decyzję o udzieleniu łaski, która jest aktem administracyjnym, o który można prosić, nie zaś aktem sprawiedliwości, którego można się domagać⁴¹.

Zwyczajową praktyką kongregacji, jest sporządzenie reskryptu w odstępie najwyżej dwóch dni od zastosowania przywileju rozwiązania małżeństwa *in favorem fidei* podczas audiencji udzielonej przez papieża Kardynałowi Prefektowi lub Sekretarzowi Kongregacji. Natychmiast po podpisaniu kopia dokumentu jest przesyłana do zainteresowanego biskupa drogą elektroniczną, a następnie pocztą tradycyjną wysła się jego oryginał⁴².

Zadaniem Biskupa po otrzymaniu reskryptu, jest zakomunikowanie zainteresowanym stronom decyzji *pro gratia* i postanowień reskryptu⁴³. Dokument może bowiem, zależnie od sytuacji kanonicznej stron związanej z sakramentem chrztu, zawierać dodatkowe postanowienia dotyczące bądź zawarcia nowego małżeństwa, bądź

---

⁴¹ Por. TAMŻE, s. 102, 104.

⁴² Por. TAMŻE, s. 104.

⁴³ Może zdarzyć się, że poinformowanie „strony pozwanej” jest niemożliwe lub bardzo trudne. Problem ten pojawił się już w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia, stąd też formę poinformowania w takich przypadkach, ówczesne Święte Oficjum, pozostawiło roztropnemu osądowi biskupa, udzielając w 1962 roku następującej odpowiedzi: „*gratia intelligitur communicanda iuxta prudens iudicium Ordinarii*”. Por. *Responsum*, w: A. Abate, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica*, Brescia-Roma 1985, s. 305, przyp. 24.

też uzdrowienia dotychczasowego. Postanowienia te muszą być wykonane dla skuteczności wydanego aktu administracyjnego⁴⁴.

Papieski reskrypt, zgodnie z doktryną, nie wymaga wykonawcy, stąd też zgodnie z kan. 62 KPK „staje się skuteczny z chwilą wydania pisma”. Wtedy też następuje rozwiązanie węzła *in favorem fidei*⁴⁵.

Warto wspomnieć, że oprócz zwykłego procedowania spraw, to jest zgodnie z datą wpływu ich akt, o czym świadczy numer protokołu spraw procedowanych przez *L'Ufficio Matrimoniale*, niektóre z nich mogą zostać potraktowane jako „pilne”. Zastosowanie przyspieszonej ścieżki procedowania, stosuje się na prośbę biskupa kierującego sprawę do Kongregacji. W takim przypadku, oznaczenie „pilne”, powinno znaleźć się w widocznym miejscu na kopercie zawierającej akta sprawy. Prośba o pilne potraktowanie sprawy, musi być oczywiście uzasadniona. Wśród motywów przemawiających za jej zasadnością wymienia się: terminalne stadium choroby osób, których dotyczy prośba, albo ich najbliższych, ujawnienie się przeszkody małżeńskiej w czasie bezpośrednio poprzedzającym zawarcie związku małżeńskiego lub okoliczności, które mogłyby spowodować poważne trudności lub popadnięcie w kary przez strony⁴⁶.

Zdarza się niekiedy, o czym przekonuje urzędnik Kongregacji Nauki Wiary J.J. Kennedy, że stronom zależy na „pilnym” udzieleniu łaski rozwiązania małżeństwa *in favorem fidei*, ponieważ została już ustalona data zawarcia nowego małżeństwa. Taka okoliczność

---

⁴⁴ Por. L. SABBARESE, E. FRANK, *Scioglimento „in favorem fidei” del matrimonio non sacramentale. Norme e procedura*, dz. cyt., s. 102-104.

⁴⁵ Od tej zasady istnieją jednak dwa wyjątki. Pierwszym z nich jest udzielenie łaski dyspensy od małżeństwa ważnie zawartego, ale niedopełnionego, kiedy to małżeństwo zostaje rozwiązane w momencie udzielenia łaski. Drugi przypadek urzeczywistnia się wtedy, kiedy to przywilej rozwiązania małżeństwa na korzyść wiary zostaje udzielony wówczas, gdy strona prosząca nie określiła osoby, z którą chce zawrzeć nowe małżeństwo. W takim przypadku rozwiązanie małżeństwa dokonuje się w momencie, gdy faktycznie zawrze ona nowy związek. Por. L. SABBARESE, E. FRANK, *Scioglimento „in favorem fidei” del matrimonio non sacramentale. Norme e procedura*, dz. cyt., s. 101.

⁴⁶ Por. J.J. KENNEDY, *Prassi ed orientamenti della Congregazione per la Dottrina Fede*, dz. cyt., s. 103.

rzecz jasna, nie może być przemawiająca za szybszym procedowaniem, ponieważ do chwili otrzymania reskryptu, nie powinno czynić się żadnych starań odnośnie do nowego związku, o czym strony są informowane⁴⁷.

3. Statystyki stosowania norm z 2001 roku w pierwszych latach po promulgacji

Wraz z wciąż wzrastającą migracją ludności, wzrasta także liczba próśb kierowanych do Biskupa Rzymu o udzielenie łaski rozwiązania małżeństwa niesakramentalnego na korzyść wiary. Również na terenach krajów tradycyjnie katolickich, wzrasta liczba przypadków, kiedy to przyszły małżonek strony katolickiej jest związany wcześniejszym węzłem niesakramentalnym, dlatego prosi o rozwiązanie go, by móc zawrzeć z nią nowy związek⁴⁸.

W ostatnich latach Kongregacja Nauki Wiary proceduje rocznie ok. 700-750 przypadków, zgłaszanych do niej z terenu całego Kościoła powszechnego. Większość z nich pochodzi z krajów anglojęzycznych. Około 60 proc. przesyłanych akt pochodzi ze Stanów Zjednoczonych i Kanady, 25 proc. stanowią przypadki pochodzące z Europy, pozostałe z innych krajów świata⁴⁹.

Po niespełna trzech latach od promulgowania norm, w roku 2004 tylko z samych Stanów Zjednoczonych, z których pochodzi większość przypadków, do Kongregacji Nauki Wiary przesłano 484 prośby. Akta pochodziły z 66 diecezji z obszaru Stanów Zjednoczonych oraz terytoriów zależnych⁵⁰. Liczba przypadków przesyłanych przez

---

⁴⁷ Por. TAMŻE.

⁴⁸ Por. TAMŻE, s. 101.

⁴⁹ Wśród innych miejsc poza Europą J.J. Kennedy wyróżnia Hong Kong, Singapur i Australię. Por. J.J. KENNEDY, *Prassi ed orientamenti della Congregazione per la Dottrina Fede*, dz. cyt., s. 101.

⁵⁰ Kościół katolicki w Stanach Zjednoczonych składa się z 194 diecezji i archidiecezji obrządku łacińskiego, podzielonych na 35 metropolii, oraz z 18 administratur różnego typu, należących do katolickich Kościołów wschodnich. Terytorialnie obejmuje obszar Stanów Zjednoczonych oraz wszystkie terytoria zależne Stanów

poszczególne diecezje jest zróżnicowana i waha się od kilku do nawet kilkudziesięciu przypadków rocznie⁵¹.

Korzystając z danych statystycznych, można stwierdzić, że w analizowanym roku w 32 proc. przypadków udzielony został przywilej rozwiązania małżeństwa na korzyść wiary, a 68 proc. nie spełniało kryteriów, dla których łaska ta może być udzielona⁵².

Zdaniem J.J. Kennedy'ego, dla skuteczniejszego korzystania z przywileju, w wielu przypadkach zasadne byłoby świadczenie pomocy w umiejętnym stosowaniu procedury przez miejscowe trybunały⁵³.

Zakończenie

Kościół katolicki, wymagając od swoich wiernych zachowania formy kanonicznej małżeństwa, nie ignoruje sytuacji, w których osoby wiąże węzeł niesakramentalny, a także naturalne małżeństwo, jeśli tylko zostały zachowane przepisy, przewidziane dla niego prawem.

Stąd też w przypadku przyjęcia chrztu przez przynajmniej jedną ze stron, już po fakcie tak zawartego małżeństwa i pragnienia rozwiązania go, by zawrzeć nowy związek sakramentalny, koniecznym staje się uzyskanie papieskiej dyspensy rozwiązania małżeństwa „na korzyść wiary”.

Zasadniczym więc celem tego aktu łaski, jest ochrona dobra wiary jednostki, która w nowym związku może ją swobodnie wyznawać

Zjednoczonych. https://pl.wikipedia.org/wiki/Podział_administracyjny_Kościola_katolickiego_w_USA [dostęp: 19.09.2019].

⁵¹ Wśród amerykańskich diecezji, które nadesłały akta spraw w roku 2004, liczba ta kształtuje się następująco: 5 diecezji nadesłało od 6 do 10 spraw; 8 diecezji od 11 do 20 spraw. 6 spośród diecezji wykazało największą aktywność, przesyłając ponad 20 spraw. I tak: Chicago – 33 przypadki, Cleveland – 31 przypadków, Lafayette of Indiana – 30 przypadków, Peoria – 27 przypadków, Orange in California – 27 przypadków oraz Springfield in Illinois – 21. Por. J.J. KENNEDY, *The dissolution of marriage in favor of the faith: new norms invite a new look at our practice*, CLSA Proceedings 67 (2005), s. 126.

⁵² TAMŻE, s. 125.

⁵³ TAMŻE, s. 126.

i praktykować, ale także ochrona instytucji małżeństwa, rozumianego jako sakramentalne przymierze dwojga osób.

Chociaż Kodeks prawa kanonicznego przewiduje rozwiązanie węzła małżeńskiego *in favorem fidei*, które przez sam fakt zawarcia małżeństwa dokonuje się mocą „przywileju pawłowego”, bądź też tzw. „przywileju piotrowego”, istnieją również inne nieskodyfikowane sytuacje, w których przywilej wiary może zostać zastosowany. W nieprzewidzianych normami kodeksu przypadkach, konieczne jest odniesienie się do Stolicy Apostolskiej.

Podstawowymi warunkami, które muszą spełniać strony ubiegające się o rozwiązanie małżeństwa *in favorem fidei*, jest brak chrztu przynajmniej jednej ze stron w momencie zawierania ich małżeństwa, zaś po jego przyjęciu przez obojga braku dopełnienia małżeństwa.

Te i inne warunki przewidziane przez prawo materialne oraz postępowanie proceduralne, zawarte zostały w wydanych 30 kwietnia 2001 roku przez Kongregację Nauki Wiary „*Normae Potestas Ecclesiae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei*”.

Uproszczony w stosunku do poprzednich regulacji dokument, choć w części materialnej nie precyzuje jasno w jakich sytuacjach małżeńskich można zaaplikować normy, pozwala po głębszej analizie wyróżnić stany faktyczne, do których znajdują one zastosowanie.

Dwuetapowe postępowanie w celu uzyskania łaski rozwiązania małżeństwa na korzyść wiary, zostało w dokumencie opisane jako procedura administracyjna, tak na szczeblu diecezjalnym, jak i apostołskim, zarówno pod względem środków dowodowych, jak i poszczególnych etapów procedowania.

W czasach wzmożonej migracji ludności i łączenia się w związki wyznawców różnych religii, co jest także wyrazem mniejszej wrażliwości na aspekt wiary przy kojarzeniu się małżeństw, także na terenach dotąd tradycyjnie katolickich dochodzi do sytuacji, w których udzielanie dyspensy *in favorem fidei* staje się coraz bardziej powszechne. Mimo że, jak wynika ze statystyk stosowania procedury przez Kongregację, wciąż w większości dotyczy to krajów Ameryki Północnej, także w Europie i Azji problem ten nie jest obcy.

Upowszechnianie wiedzy na temat możliwości uzyskania przywileju wiary i uporządkowania swojej sytuacji na gruncie prawa kanonicznego, wydaje się więc jak najbardziej wskazane. Także pomoc dotycząca prowadzenia procedury, świadczona poszczególnym trybunałom, których pracownicy najczęściej zostają ustanawiani instruktorami na szczeblu diecezjalnym, jest zadaniem, które leży w gestii i kompetencji, tak teoretyków prawa kanonicznego, jak i praktyków aplikujących normy *Potestas Ecclesiae* w praktyce Kurii Rzymskiej.

Applying the marriage bond dissolution procedure in favor of faith in the Congregation for the Doctrine of the Faith in 2001-2006

The study analyzes material and procedural regulations issued in 2001 by the Congregation for the Doctrine of the Faith „Normae *Potestas Ecclesiae* de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei”.

These regulations apply to the cases that are not regulated in the Code of Canon Law in which it is possible to terminate a non-sacramental marriage by using the privilege of faith (*privilegium fidei*).

The above situation applies to the marriages concluded by the parties, at least one of which is not baptized, if they were to be dissolved, in order to enter into a new sacramental relationship after being baptized by one of the parties and if it has not been consummated after being baptized by both of them.

Such cases must be submitted to the Roman Bishop who, after the investigation performed by a competent bishop and then by the Congregation for the Doctrine of the Faith, judges according to his pastoral prudence whether the marriage bond is to be dissolved or not.

The mentioned Dicastery of the Roman Curia, for proceeding in individual cases, issued procedural norms that have been modified over the years, taking into account the changing circumstances of life. The last of the documents from 2001 has been subjected to detailed analysis in this study.

For this purpose both material and procedural aspects of the regulations contained in the document and the method of their application in the first years after their promulgation were taken into account.

After presenting the assumptions and scope of application of applicable norms *Potestas Ecclesiae*, an analysis of the individual stages of the administrative procedure was carried out, both in the diocesan phase and at the level of the Holy See.

In the last point of the publication there were contained the statistical data showing the practice of applying the norms *Potestas Ecclesiae* over the first few years after their entry into force.

SŁOWA KLUCZOWE: Normy *Potestas Ecclesiae*; *favor fidei*; rozwiązanie małżeństwa na korzyść wiary; przywilej; dispensa; Kongregacja Nauki Wiary

KEYWORDS: Norms *Potestas Ecclesiae*; *favor fidei*; the dissolution of the marriage bond in favour of the faith; privilege; dispensation; Congregation for the Doctrine of the Faith

NOTKA O AUTORZE:

Ks. Rafał Kamiński CSMA – doktor nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, adiunkt w Katedrze Kanonicznego Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, obrońca węzła małżeńskiego Sądu Metropolitalnego Warszawskiego.